

УДК 373.5.014.6-047.44(438)
DOI: 10.24144/2524-0609.2022.50.195-198

Мицишин Ірина Ярославівна
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Львівський національний університет імені Івана Франка, м.Львів, Україна
iryna.myshchysyn@lnu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-2740-8092>

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНОГО НАГЛЯДУ У ПОЛЬЩІ

Анотація. Статтю присвячено висвітлення проблеми оцінювання якості середньої освіти як складової системи педагогічного нагляду у Польщі. Метою дослідження є аналіз системи та з'ясування особливостей оцінювання якості середньої освіти як складової педагогічного нагляду у Польщі. Методи дослідження: аналіз, систематизація, порівняння та класифікація даних науково-педагогічної літератури, нормативно-правової бази, законодавчих розпоряджень, що стосуються проблем організації педагогічного нагляду й зокрема оцінювання якості середньої освіти у Польщі. Проаналізовано трактування сутності процедури оцінювання якості освітніх послуг, так званої евалюації, яка передбачає систематичний збір інформації про умови, хід і результати педагогічної діяльності з метою її вдосконалення або прийняття рішення про її успішність. Констатовано п'ять етапів розвитку евалюації: вимірювальний, описовий, орієнтований на розвиток, діалогічний, перспективний. Описано перелік вимог щодо закладів середньої освіти, які дають можливість встановити рівень якості освітніх послуг. Доведено, що трансформації зовнішніх суспільних умов, нові виклики щодо освітнього середовища спонукатимуть і надалі враховувати актуальні реалії та постійно вдосконалювати систему оцінювання якості освітніх послуг. У висновках констатовано, що система оцінювання якості освітніх послуг у польській практиці зазнає перманентного розвитку. Водночас трансформації зовнішніх суспільних умов, нові виклики до освітнього середовища спонукатимуть і надалі враховувати актуальні реалії та постійно вдосконалювати систему оцінювання якості освітніх послуг.

Ключові слова: якість освіти, оцінювання якості освіти, середня освіта Польщі, евалюація, педагогічний нагляд.

Вступ. Вдосконалення систем оцінювання якості освіти у сучасному закордонному та вітчизняному освітньому просторі стає пріоритетним завданням, що підтверджує свою актуальність у світлі нових вимог та викликів. Освітні системи змушені гнучко пристосовуватися до специфічних суспільних умов, запитів користувачів, технологічного прогресу і та ін. Відповідно якість освітніх послуг починає залежати від того наскільки гармонійно та успішно освітній процес був адаптований до вирішення нових завдань, а також володіє ресурсами для перспективних трансформацій.

У багатьох країнах світу експерти намагаються випрацювати певні інструменти, критерії, параметри, показники, які дають можливість найбільш чітко та системно аналізувати якість освітніх послуг й відповідно розробляти шляхи їх вдосконалення.

Аналіз досліджень і публікацій в галузі розвитку системи оцінювання якості освіти демонструє високу зацікавленість цими питаннями значної кількості вітчизняних та зарубіжних вчених. Проблеми якості вітчизняної шкільної освіти висвітлено у працях провідних науковців. Зокрема питання якості в контексті сучасних вимог досліджували Моравська Н., Андрущенко В., аспекти моніторингу та оцінювання якості освіти вивчала Єгорова І., надбання у вимірі процесів забезпечення якості освіти в зарубіжних країнах висвітлили Гарашук О. та Куненко В.

Доволі продуктивний досвід у розбудові системи оцінювання якості освітніх послуг напрацьований у практиці польської освіти. Його активно аналізують польські дослідники: Ельснер Д., Мазуркевіч Г., Мізерек Х., Пьотровські П., Ценжка Б. та ін.

Метою дослідження є аналіз системи та з'ясування особливостей оцінювання якості середньої освіти як складової педагогічного нагляду у Польщі. Для реалізації мети визначено такі завдання: простежити хронологічні зміни у системі педаго-

гічного нагляду у польській освіті; з'ясувати зміни у трактуванні сутності та процедури оцінювання якості освіти; описати основні вимоги щодо оцінювання якості освітніх послуг в закладах середньої освіти.

Методи дослідження: аналіз, систематизація, порівняння та класифікація даних науково-педагогічної літератури, нормативно-правової бази, законодавчих розпоряджень, що стосуються проблем організації педагогічного нагляду й зокрема оцінювання якості середньої освіти у Польщі.

Виклад основного матеріалу. Одним з основних інструментів реалізації освітньої політики польської держави, мета якої полягає в забезпеченні якісної освіти, виховання та опіки над учнями у школах, є педагогічний нагляд. Поняття педагогічного нагляду не визначено в польському правовому полі. Нормативний зміст цього поняття є результатом конкретних правових рішень. Відповідним положенням Конституції Польщі передбачено здійснення педагогічного нагляду над школами та закладами освіти, а також регламентовано правила його здійснення. Закон Про систему освіти від 7 вересня 1991 р. визначає предмет педагогічного нагляду, органи, уповноважені до його здійснення та засоби, які можуть бути використані для цього. У педагогічному сенсі педагогічний нагляд – це діяльність, яку виконує освітня адміністрація різних рівнів для контролю і оцінювання якості роботи закладів освіти, в основному шкіл та вчителів, які у них працюють, а також це робота зі сприяння їхній діяльності та професійному розвитку [1, с.170].

У статті 55. Постанови Про освітнє право від 14 грудня 2016, у пункті 1 зазначено, що педагогічний нагляд складається з:

1) спостереження, аналізу та оцінювання перебігу освітнього процесу, результатів навчальної, виховної та опікунської діяльності, а також іншої статутної діяльності закладу освіти;

2) оцінювання стану та умов освітньої та опікунської діяльності, а також іншої статутної діяльності закладу освіти;

3) сприяння закладам освіти, а також вчителям у виконанні ними завдань освітньої та опікунської діяльності;

4) мотивування вчителів до вдосконалення існуючих або впровадження нових рішень в освітній процес, при впровадженні інноваційних навчальних, організаційних чи методичних заходів, спрямованих на розвиток компетентностей учнів [2].

У постанові Міністра національної освіти і спорту від 23 квітня 2004 р. «Про детальні правила педагогічного нагляду, перелік посад, для яких необхідна педагогічна кваліфікація, кваліфікація, необхідна для педагогічного нагляду, а також кваліфікацію осіб, яким може бути доручено проведення дослідницької роботи та підготовка експертних висновків» визначено основні шляхи вимірювання якості роботи шкіл, що повинно здійснюватися із врахуванням думок учнів, вчителів та батьків:

1) контроль виконання закладом освіти вимог законодавства;

2) діагностика та оцінювання ступеня реалізації у закладах освіти стандартів оцінювання;

3) діагностування навчальних досягнень учнів з урахуванням результатів, здобутих на різних рівнях освіти та порівняння цих результатів з отриманими учнями під час перевірок та підсумкових іспитів;

4) моніторинг діяльності, яку заклад освіти та вчителі здійснюють задля покращення якості її роботи у всіх сферах;

5) проведення інспектувань, у тому числі діагностичних;

6) здійснення евалюації (оцінювання) [3].

У польській практиці процес оцінювання якості освіти традиційно здійснюється за стратегією евалюації – соціологічного інструменту оцінювання результатів і наслідків реалізації довготривалих проєктів.

Отож, у 2004-2006 рр. на підставі міністерського положення про засади педагогічного нагляду евалюація була одним із заходів, спрямованих на вимірювання якості роботи школи і визначалася як «оцінювання корисності та ефективності навчально-виховної, опікунської роботи, здійсненої для досягнення поставлених цілей».

Однак, вже у грудні 2006 року положення про педагогічний нагляд було змінено. Зміни відбулися доволі швидко й працівники освіти, які ще не встигли адаптуватися, були змушені звикати до нових вимог. У розпорядженні міністра мова йшла вже не про оцінювання (евалюацію), а про діагностичну та оцінювальну діяльність, яка здійснюється у формі дослідження окремих напрямів навчально-виховної та опікунської роботи, а також іншої статутної діяльності шкіл. На цій підставі діяльність школи могла бути оцінена в цілому або по окремих напрямках.

Наступне розпорядження Міністра освіти про педагогічний нагляд було видане 7 жовтня 2009 року. Метою педагогічного нагляду визначено вдосконалення системи освіти, зокрема підвищення ефективності діяльності шкіл. Додатковим завданням нагляду стало оцінювання якості діяльності закладів освіти й підтримка їхньої роботи для досягнення бажаної якості дидактичної, виховної та опікунської, а також іншої статутної діяльності.

Згаданим положенням про педагогічний нагляд також було визначено його форми: евалюація навчально-виховної діяльності; контроль за дотриманням законодавства щодо навчальної, виховної та опі-

кунської діяльності закладів освіти і вчителів; допомога в роботі закладів освіти і вчителів у сфері їхньої педагогічної, виховної та опікунської, а також іншої статутної діяльності [3].

Водночас було зазначено про те, що евалюація поділяється на зовнішню і внутрішню. Зовнішня проводиться органом педагогічного нагляду, внутрішня – керівником закладу освіти у співпраці з вчителями.

Евалюація визначає ступінь відповідності закладу освіти встановленим вимогам на основі оцінювання перебігу навчально-виховних процесів, результатів навчальної, виховної та опікунської діяльності, а також умов функціонування закладу освіти, якості управління та його функціонування в локальному середовищі. З одного боку, це оцінювання має служити безпосередньо закладу освіти шляхом надання інформації про те, що необхідно покращити аби школа виконувала свої завдання найкращим чином. З іншого боку, результати оцінювання, узагальнені органом педагогічного нагляду, є основою для вдосконалення усієї системи освіти. Евалюація передбачає збір та аналіз інформації про освітню діяльність закладу освіти, а також визначення рівня відповідності закладу освіти вимогам, які встановлені міністром освіти [4, с.552-553].

Отже, нове розпорядження міністра зобов'язало школи проводити евалюацію і спонукати практиків до пошуку способів пристосування до нової ситуації. Якщо до цього часу документи вимагали лише вимірювати якість то надалі було встановлено проведення евалюації. Такі зміни яскраво охарактеризував дослідник С. Кшихала: «... надто часто ці поспішні моди в кінцевому підсумку зводяться до прийняття нової фразеології для незмінених практик» [5, с.53].

У новому розпорядженні про педагогічний нагляд оцінювання (зовнішнє та внутрішнє) здобуло назву практичного оцінювального дослідження. Хоча термін «дослідження» не викликає суперечок серед теоретиків – евалюація є специфічним видом прикладного соціального дослідження, – його викликає термін «оцінювання» [6, с.5]. З іншого боку, практики розглядають евалюацію як експертизу та/або оцінювання, в той же час теоретики не схильні ототожнювати евалюацію з оцінюванням.

Розуміння сутності процесу евалюації дає можливість науковцям побудувати певну еволюцію її функціональних можливостей. Дослідник Корпорович Л. виділяє п'ять етапів розвитку евалюації – чергових генерацій евалюаційних досліджень.

Вимірювальний (відповідає на запитання, що і як можна вимірювати).

Описовий (охоплює те, що неможливо виміряти).

Орієнтований на розвиток (тобто спостереження за зміною, що відбувається у процесі).

Діалогічний (орієнтована на дискурс, обмін досвідом, соціалізацію).

Перспективний (орієнтований на майбутнє, функціонує в умовах суспільства знань, яке поступово формується) [7, с. 15].

Міркування про особливості евалюації, як стратегії оцінювання якості освіти, дають можливість зацентувати увагу на її рефлексивному характері. Оцінювання не завершується лише констатуючим етапом, вона має мати подальший розвиток у аналізі та рефлексії отриманих результатів. Науковці твердять, що «під час внутрішнього оцінювання важливо (...) замислитися над тим, як ми працюємо і чи можемо ми це зробити краще» [7, с.19]. При цьому також вважають, що найважливіші особливості нової форми педагогічного нагляду – це здатність заохочувати чи стимулювати роздуми директорів та вчителів

щодо покращення роботи закладів освіти. Тобто етап рефлексії має стати відповідним пунктом для розробки шляхів вдосконалення освітнього процесу та розширення можливостей використання його сильних сторін.

Підсумовуючи вище викладене, можна ствердити, що модель педагогічного нагляду, яка існувала у 2009–2013 рр. була базована на твердженні, згідно якого школа може змінити суспільство, а відповідні дії держави здатні спонукати заклади освіти впроваджувати вагомі освітні ініціативи. Для чіткого окреслення пріоритетних шляхів вдосконалення освітнього процесу у розпорядженні було визначено низку спеціальних вимог, які б створювали належне мотиваційне поле для вияву цих ініціатив. Згадані вимоги охоплюють усі складові освітньої системи у її структурному та функціональному вимірах, визначають певні показники, яких слід досягнути. Вони вказують на стратегічні та пріоритетні напрями діяльності, що пов'язані з викликами, на які змушене реагувати сучасне суспільство, встановлюють ключові, цілі та завдання, але при цьому не охоплюють усіх можливих питань, пов'язаних із різноманітними обов'язками школи перед учнями та батьками.

Перелік вимог щодо початкових шкіл, гімназій, фахових шкіл та інших закладів освіти, що відповідають рівню середньої освіти містить чотири області.

Перша область: ефекти (результати або наслідки навчальної, виховної та опікунської діяльності, а також іншої статутної діяльності школи чи закладу) освітнього процесу охоплює своєю чергою такі параметри оцінювання: результати форм контролю (передбачено аналіз результатів форм поточного і проміжного контролю, заліків, іспитів, а також підсумкових форм: іспитів на атестат зрілості, іспитів щодо на підтвердження професійної кваліфікації); активність учнів; засвоєння учнями знань та умінь; учні дотримуються встановлених суспільних норм.

Друга область вимог – процеси, що відбуваються в закладі освіти; в освітній установі визначена робоча концепція; освітня пропозиція дозволяє реалізувати базову освітню програму; освітній процес має планований та організований характер; освітні процеси є результатом співпраці вчителів; відбувається формування переконань та усвідомленої позиції учнів; вживаються заходи щодо забезпечення рівних освітніх можливостей.

Третя область вимог – навколишнє середовище (функціонування школи закладу освіти в локальному середовищі, зокрема у сфері співпраці з батьками учнів): ресурси навколишнього середовища використовуються для взаємного розвитку; використовується інформація про долю випускників; пропагується цінність освіти; батьки – партнери школи.

Список використаної літератури

1. Kupisiewicz Cz., Kupisiewicz M. Słownik pedagogiczny. Warszawa: PWN, 2009. 204 s.
2. USTAWA z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082). URL: <http://surl.li/bqpsd> (дата звернення: 12.02.2022)
3. Internetowy System Aktów Prawnych. URL: <http://surl.li/bqpse> (дата звернення: 12.02.2022)
4. Dziwulak D. Nadzór pedagogiczny w systemach edukacyjnych w Polsce i w wybranych państwach Unii Europejskiej. Analizy. Biuro analiz sejmowych. 2013. nr 7 (96). 26 kwietnia. S.550–576.
5. Krzychała S. Czy polska szkoła jest „przystosowana do działania w stanie niekończących się reform? Edukacja dla rozwoju. Szomburg J., Zbieranek P. (red.). Gdańsk: Polskie Forum Obywatelskie, 2010. S.49–54.
6. Mizerek H. Ewaluacja w szkole. Od czego zacząć? URL: <http://www.nadzorpedagogiczny.edu.pl> (дата звернення: 12.02.2022)
7. Elsner D., Bednarek K. Dwa lata ewaluacji wewnętrznej w opiniach środowisk edukacyjnych. Doniesienie z badań. URL: <http://surl.li/bqpsl> (дата звернення: 12.02.2022)
8. Wymagania państwa. Uporządkowanie priorytetów i celów szkoły. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, 2015. 32 s.
9. Rozporządzenie ministra edukacji narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek.

References

1. Kupisiewicz, Ch., & Kupisiewicz, M. (2009). *Słownik pedagogiczny* [Pedagogical dictionary]. PWN. [in Polish]
2. USTAWA z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe [The law of December 14. Educational law] (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082).

Четверта область вимог – управління закладом освіти: налагоджена співпраця у командах; здійснюється внутрішній педагогічний нагляд, заклад освіти розташований у відповідному приміщенні, укомплектований необхідним обладнанням [3].

У розпорядженні Міністра національної освіти Польщі від 6 серпня 2015 р. перелік вимог був дещо скорегованим і містив 12 позицій.

1. У своїй діяльності школа реалізує концепцію, спрямовану на розвиток учнів.

2. Організація освітніх процесів сприяє навчанню учнів.

3. Учні набувають знань та навичок, визначених у базовій навчальній програмі.

4. Учні активні.

5. Учні формують переконання і навички дотримання соціальних норм.

6. Освітня установа створює умови для розвитку учнів з урахуванням їхньої індивідуальної ситуації.

7. Вчителі співпрацюють у плануванні та реалізації освітніх процесів.

8. Пропагується цінність освіти.

9. Батьки – партнери школи.

10. Ресурси школи та місцеве середовище використовуються для взаємного розвитку.

11. Під час організації освітнього процесу школа враховує висновки з аналізу результатів тестування, іспитів на атестат зрілості, екзамену, що підтверджує кваліфікацію за професією, а також інших зовнішніх та внутрішніх іспитів.

12. Управління школою скероване на її розвиток [8, с.2-26].

Ще через два роки у 2017 р. перелік цих вимог був скорегований і містив лише 9 позицій. Були виключені пункти: 1, 7, 8 [9, с.1].

Загалом реалізація вимог полягає в тому, щоб забезпечити створення у школі оптимальних умов для розвитку кожного учня, а також стимулювання організаційного розвитку освітньої установи. Тому, аналізуючи вимоги, слід не шукати загальну картину закладу освіти, а визначати ключові аспекти їх діяльності в контексті викликів, що виникають перед ними.

Висновки. Отож, система оцінювання якості освітніх послуг у польській практиці зазнає перманентного розвитку. Її переосмислюють та модифікують у якісному та процесуальному вимірах. Теоретики та практики шукають більш досконалі інструменти для здійснення оцінювальних досліджень, визначають необхідні параметри, показники та вимоги. Водночас трансформації зовнішніх суспільних умов, нові виклики до освітнього середовища спонукатимуть і надалі враховувати актуальні реалії та постійно вдосконалювати систему оцінювання якості освітніх послуг.

- <http://surl.li/bqpsd> [in Polish]
3. Internetowy System Aktów Prawnych [Internet system of legal acts]. <http://surl.li/bqpse> [in Polish]
 4. Dzięwulak, D. (2013). Nadzor pedagogiczny w systemach edukacyjnych w Polsce i w wybranych państwach Unii Europejskiej [Is the Polish school adapted to activities in a state of endless reforms?]. *Analizy. Biuro analiz sejmowych*, 7 (96), 26 kwietnia, 550–576. [in Polish]
 5. Krzychala, S. (2010). Czy polska szkola jest „przystosowana do działania w stanie niekonczacych sie reform? [Is Polish school "adapted to operate in a state of never-ending reforms?]. In Szomburg J., Zbieranek, P. (ed.). (2010). *Edukacja dla rozwoju [Education for development]* (pp.49–54). *Polskie Forum Obywatelskie*. [in Polish]
 6. Mizerek, H. Ewaluacja w shkole. Od chego zachac? [Evaluation at school where to start?]. <http://www.nadzorpedagogiczny.edu.pl>. [in Polish]
 7. Elsner, D., & Bednarek, K. Dwa lata ewaluacji wewnetrzej w opiniach srodowisk edukacyjnych [Two years of internal evaluation in the responses of educational environments]. <http://surl.li/bqpsl>. [in Polish]
 8. Wymagania panstwa. (2015). Uporzadkowanie priorytetow i celow szkolny [State requirements. Streamlining school priorities and goals]. *Osrodek Rozwoju Edukacji*. [in Polish]
 9. Rozporzadzenie ministra edukacji narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagan wobec szkol i placuwerk [Order of the Minister of Education of August 11, 2017 on the requirements for educational institutions]. [in Polish]

Стаття надійшла до редакції 31.03.2022 р.

Стаття прийнята до друку 05.04.2022 р.

Myshchysyn Iryna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of General Pedagogy and Pedagogy of High School
Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

SCHOOL EDUCATION QUALITY EVALUATION AS A COMPONENT OF THE SYSTEM OF PEDAGOGICAL SUPERVISION IN POLAND

Abstract. The article is devoted to the problem of assessing the quality of school education as part of the system of pedagogical supervision in Poland. The purpose of the study is to analyze the system and clarify the features of quality assessment of secondary education as part of pedagogical supervision in Poland. Research methods: analysis, systematization, comparison, and data classification from scientific and pedagogical literature, regulatory framework, legislative provisions concerning the organization of pedagogical supervision, and in particular secondary education quality evaluation in Poland. The interpretation of the procedure essence for assessing the educational services quality, the so-called evaluation, which involves the systematic collection of information about the conditions, progress, and pedagogical activities results in order to improve it or decide on its success is analyzed in this paper. Five stages of evaluation development are stated: measuring, descriptive, development-oriented, dialogical, promising. The list of requirements for secondary education institutions, which make it possible to establish the level of quality of educational services, is described. It is proved that the transformation of external social conditions, new challenges to the educational environment will encourage to take into account current realities and constantly improve the quality assessment system of educational services. The conclusions state that the quality assessment system of educational services in Polish practice is undergoing permanent development. At the same time, the transformation of external social conditions, new challenges to the educational environment will encourage to take into account current realities and constantly improve the quality assessment system of educational services.

Key words: Polish school education, pedagogical supervision, evaluation of the quality of education, evaluation, requirements for the quality of education.